

В. І. Андріяш,
д. держ. упр., професор,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5294-7456>
Н. А. Громадська,
к. політ. н., доцент,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-3489>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.15.199

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

V. Andriiash,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor,
Black Sea National University of Petro Mohyla
N. Hromadska,
PhD in Political Sciences, Associate Professor,
Black Sea National University of Petro Mohyla

FEATURES OF THE FORMATION OF THE FOREIGN POLICY OF THE NATION-STATE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

У статті наголошується на необхідності дослідження зовнішньої політики сучасних національних держав та особливостей її формування в умовах глобалізації, яка вже проникла у внутрішню та зовнішню державну сферу через економічні, інформаційні, міжнародно-правові та інші канали. Автори підкреслюють, що зовнішня політика сучасних національних держав є надзвичайно складною та гнучкою системою, яка за останні століття зазнала значних змін у зв'язку з посиленням глобалізаційних процесів у соціальному, політичному та фінансовому розвитку національних суспільств і держав. Зовнішня політика національних держав все менше відповідає їхнім національним інтересам, а все більше виступає ефективним засобом реалізації інтересів глобальної правлячої еліти. Автори наголошують, що зовнішня політика сучасних національних держав значною мірою знаходиться під впливом процесів глобалізації та є засобом узгодження інтересів різних зацікавлених груп, які входять до глобальної правлячої еліти з метою зменшення можливих та існуючих розбіжностей і протиріч у боротьбі за місце в новому глобальному світі. Встановлено, що за такого стану речей інтереси сучасних національних держав є лише другорядними і забезпечуються за допомогою зовнішньої політики настільки, наскільки вони не суперечать та не вступають у протиріччя з інтересами глобального світу. Така ситуація, що склалася, докорінно трансформує тлумачення статусу національних держав, які практично позбавлені можливості приймати самостійні рішення, незалежно від впливу та можливої реакції міжнародної спільноти. Доведено, що вирішення питання збереження сучасної державності, незалежності та територіальної цілісності сучасної національної держави щодо будь-яких існуючих або можливих претензій можливе лише за умови проведення збалансованої зовнішньої політики сучасних національних держав.

The article emphasizes the need to study the foreign policy of modern national states and the peculiarities of its formation in the conditions of globalization, which has already penetrated the internal and external state sphere through economic, informational, international legal and other channels. The authors emphasize that the foreign policy of modern national states is an extremely complex and flexible system that has undergone significant changes in recent centuries due to the strengthening of globalization processes in the social, political, and financial development of national societies and states. The foreign policy of national states is less and less in line with their national interests, and increasingly serves as an effective means of realizing the interests of the global ruling elite. The authors emphasize that the foreign policy of modern national states is largely influenced by the processes of globalization and is a means of coordinating the interests of various interested groups that are part of the global ruling elite in order to reduce possible and existing differences and contradictions in the struggle for a place in the new global world. It has been established that under this state of affairs, the interests of modern national states are only secondary and are ensured with the help of foreign policy to the extent that they do not contradict and do not come into conflict with the interests of the global world. Each state, in order to ensure its own sustainable existence and development, must constantly enter into and maintain relations with other actors of international relations, which is implemented precisely with the help of foreign policy. Such a situation that has developed fundamentally transforms the interpretation of the status of national states, which are practically deprived of the opportunity to make independent decisions, regardless of the influence and possible reaction of the international community. It has been proven that the solution to the issue of preserving modern statehood, independence and territorial integrity of a modern nation-state in relation to any existing or possible claims is possible only under the condition of conducting a balanced foreign policy of modern nation-states.

Ключові слова: глобалізація, національна держава, зовнішня політика, внутрішня політика, реалізм.
Key words: globalization, national state, foreign policy, domestic policy, realism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сьогодні посилення процесів глобалізації та послаблення взаємозв'язків між громадянами та державою призводить до складнощів в діяльності самої держави й створює можливості для утворення якісно нових форм суспільства, де зростає значення та роль зовнішньополітичної діяльності. В сучасних, особливих умовах розвитку світового історичного процесу жодна з країн не має жодного шансу на відособлене існування, оскільки посилення процесів глобалізації посилюють взаємозалежність та взаємопроникнення, нівелювання кордонів зовнішньої та внутрішньої політики, національним та міжнародним рівнями життя сучасного суспільства окремо взятої держави. Як наслідок, кожна держава, для забезпечення власного сталого існування та розвитку повинна постійно вступати та підтримувати взаємовідносини з іншими акторами міжнародних взаємовідносин, що реалізується саме за допомогою зовнішньої політики. Зовнішня політика сучасної держави — є надзвичайно складною системою, що включає в себе державні та

недержавні інститути, процедури, технології, що здійснюють необхідне забезпечення досягнення бажаних та встановлених цілей внутрішньої та зовнішньої політики. Крім того, сьогодні держава орієнтується на забезпечення потребособистості, охорону її прав, узгодження інтересів різних соціальних, етнічних та інших груп суспільства [1]. Досягнення таких встановлених цілей ґрунтується на прийнятті відповідних зовнішньополітичних рішень, що представляють собою складний процес політичної взаємодії під час розроблення та реалізації ідейних і теоретичних установок, які мають на меті створення внутрішніх та зовнішніх необхідних передумов, що сприятимуть збереженню та стабільності життєво важливих національних цінностей та інтересів сучасної національної держави. Крім того дослідження зовнішньої політики носять багаторівневий характер, що пояснюється багаторівневістю та багатоаспектністю самої зовнішньої політики. Зважаючи на вказані обставини проблематика визначення та підходів щодо формування зовнішньої політики в умовах глобалізації є надзвичайно актуальною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Посилення процесів глобалізації та їх неочікувані результати в різних сферах зумовили появу цілої низки робіт, в яких піднімаються проблеми національних держав в сфері формування як зовнішньої, так і внутрішньої політики. Так, питання політики національних держав, її особливості та виклики стали предметом дослідження в роботах С. Андрущенко, А. Вірковська, Л. Павлова, Г. Ситник, О. Харун, Т. Рожок та ін. Питання щодо взаємодії та взаємовпливу глобальних процесів та сучасних національних держав через призму формування та реалізації зовнішньої політики перебувають у центрі уваги багатьох сучасних науковців, представників різних наук, таких А. Ждамарова, Є. Львова, Ю. Седляр, В. Ярошенко, І. Чарських та ін. Дослідження та публікації із вказаної тематики з'являються регулярно, наукові дискусії та обговорення продовжуються, оскільки процеси глобалізації призводять до зовсім неочікуваних результатів та змушують зовсім по іншому сприймати і глобалізацію, і національну державу.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — проаналізувати особливості формування зовнішньої політики сучасної національної держави в умовах глобалізації.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зовнішня політика — це одна із основних проблем сучасного світу, який переживає процеси глобалізації. Кожна сучасна держава. Здійснюючи власну зовнішню політику, перебуває у тісній взаємодії з їхнім індивідуальним середовищем. Зовнішня політика сучасної держави складається з різноманітних соціальних, політичних, економічних, культурних складових та є багатограним явищем [4, с. 73—74]. В будь-якій політичній системі головним осередком політичної структури в процесі прийняття рішень є саме зовнішня політика, завданням якої є визначення та ідентифікація пріоритетів, їхня реалізація, збереження незалежності й цілісності держави. Крім того до основних завдань зовнішньої політики можемо також віднести необхідність забезпечення комерційних, економічних, військових потреб, а також забезпечення міжнародного престижу. Важливого значення набуває відповідальність зовнішньої політики, котра полягає в сприйнятті сили та могутності сучасної держави в економічній, політичній та військовій мобілізації сил держави [7, с. 184]. Варто вказати, що зовнішня політика реалізується за інших суспільних умов, між внутрішня політика тієї ж держави. Сучасна міжнародна спільнота має власну індивідуальну децентралізовану систему, яка складається з окремих держав. Діяльність таких держав спрямована на реалізацію власних національних інтересів, які лежать в основі як внутрішньої, так і зовнішньої політики. основною метою зовнішньої політики — є забезпечення необхідних, сприятливих умов для реалізації інтересів окремої держави, спрямованих на забезпечення внутрішньої безпеки й благополуччя своїх громадян. На основі зовнішньої політики держав формуються певні міжнародні взаємовідносини, котрі є сукупністю політичних, економічних,

культурних, військових, правових та інших взаємов'язків, а також взаємовідносин між різними державами, народами, організаціями та установами.

Однією з важливих проблем, що стали передумовою розвитку сучасної зовнішньої політики, став феномен "національного питання" в основу якого було покладено основні мотиви зовнішньої політичної поведінки тієї або іншої держави. До більш широкого вжитку вказане поняття потрапило у XX столітті, у зв'язку з появою окремих досліджень, в яких автори намагалися поєднати "національне питання" з політикою та владою [14, р. 11]. На сьогодні, феномен "національного питання" здебільшого розглядають з точки зору двох основних підходів: реалістичного та ліберального. З точки зору реалізму національний інтерес виступає основною категорією, оскільки головним актором міжнародних взаємовідносин визнається саме суверенна держава як джерело єдиної політики по відношенню до інших суверенних держав, а всі інші актори хоча й визнаються, однак не вважаються провідними [6]. Прихильники реалізму наголошують, що "головною ознакою, яка суттєво вирізняє реалізм на фоні світової політики — є саме концепція інтересу, що визначається в поняттях сили" [14, р. 5]. Крім того, вони стверджують, що саме такий підхід сприяє розумінню взаємозв'язку між мотивами, що лежать в основі міжнародної політики сучасних держав [14, р. 5]. Натомість деякі дослідники наголошують, що поняття "національного інтересу" дійсно має об'єктивний характер та наповнення, але не вичерпується саме такими факторами [2, с. 28]. Інші дослідники вважають, що реальність національного інтересу передбачає його об'єктивність в класичному розумінні цього слова [8, с. 24—25]. За такого підходу деякі дослідники вважають за доцільне відносити до суб'єктивних факторів саму націю або існуючі суспільно-громадянські інтереси [3, с. 82]. Зокрема, наголошується, що зовнішньополітичний інтерес, тобто зовнішні національні інтереси, є вираженням загальних й приватних потреб держави, основною яких виступає соціально-політична природа держави, а також її місце та роль в системі міжнародних взаємовідносин [9]. Як наслідок, намагаючись обґрунтувати національними інтересами ту або іншу політику, політики й представники владної еліти, намагаються враховувати окремі об'єктивні фактори виходячи з самої природи міжнародних взаємовідносин й механізму як формування, так й функціонування світової системи в цілому.

Прихильники ліберальної теорії також не заперечують значущості та ролі національного інтересу в зовнішній політиці сучасної національної держави. Однак, на противагу реалістам, прихильники лібералізму вважають, що в основні національного інтересу лежать переваги та вподобання індивідів, а не цілі держави [16, р. 35]. На їх думку, саме індивіди, а також їхні групи виступають основними акторами зовнішньої політики. Для прихильників ліберальної теорії, держава не може виступати автономним актором по відношенню до власного громадського суспільства, оскільки держава покликана, в першу чергу, забезпечувати інтереси цього суспільства. Вказаний підхід є доцільним й по відношенню до зовнішньої політики, оскільки держава наділена певним мандатом щодо просування окремих приватних

інтересів, котрі самі індивіди не можуть захиститися безпосередніми власними силами [13, р. 1].

Варто наголосити, що посилення складності та непередбачуваності в міжнародних відносинах, призвело до появи необхідності розширити існуючі теоретичні підходи, аби більш адекватно та відповідно до потреб часу оцінювати міжнародні взаємовідносини. Вказане призвело до появи теорії неореалізму, обґрунтованої в праці К. Уолца "Теорія міжнародної політики" [18]. Саме поняття стало відображенням бажання більшості дослідників зберегти переваги класичної традиції та одночасно стимулювати її подальший розвиток в умовах стрімких змін, обумовлених посиленням процесу глобалізації, що призвели до суттєвих змін міжнародної політики. Неореалізм виступає теорією міжнародної політики, що сформувалася на основі загальносистемного розподілу потенціалу із врахуванням полярності міжнародної системи, котру пропонують "великі держави" й котра не визначається існуванням нерівності сили між ними. Певним потенціалом для неореалістів є підхід, за допомогою якого визначається комбінація військових сил певної держави, а також наявність перетворених у військову силу ресурсів. На думку деяких дослідників, саме такий підхід забезпечує неореалізму системність, породжуючи головну пояснювальну змінну неореалізму — системну полярність — властивості структурного характеру, що традиційні реалісти в більшості випадків ігнорують [17, р. 126]. На сьогодні, неореалізм пропонує досить чітке розуміння того, що рівність та рівновага завжди можуть бути відновлені, навіть після повного їх руйнування.

Наприкінці ХХ століття виникає нова теоретична концепція — неокласичний реалізм. Вказаний підхід став логічним продовженням традиційного неореалізму, акцентуючи увагу ідеї, яку вдалося досить чітко сформулювати Ф. Закарії, що ефективна зовнішня політика повинна включати в себе системні, внутрішні й інші фактори, що вказуватимуть, які саме аспекти політики вони в змозі пояснити [20, р. 198]. Прихильники вказаної теорії вказують на те, що вибір зовнішньої політики здійснюється лише реальними політичними лідерами та елітою, а тому, головну роль відіграє лише їх сприйняття співвідношення сил, а не просто якісне та кількісне співставлення військових сил [15, р. 147]. Варто вказати, що за такого підходу правильним було б сприйняття лідерами процесу реального розподілу наявного потенціалу, й певною мірою саме їх поведінка йтиме врозріз з існуючими прогнозами в контексті теорії балансу сил. Зокрема, деякі дослідники вважають, що неможливо в рамках матеріалістичного варіанту об'єктивно пояснити причини дій окремої національної держави, котрі насправді є, здебільшого, лише результатом уявлень щодо розподілу політичної влади, характерної для тієї або іншої політичної еліти. Крім того, прихильники такої точки зору вважають, що головними діючими особами на арені міжнародних взаємовідносин є не держави як такі, а окремі державні діячі, й вирішальне значення має саме їх уявлення щодо змін в розстановці сили, а не наявні об'єктивні заходи [19, р. 14].

Варто також вказати, що деякі дослідники наголошуючи на необхідності розрізняти національну й дер-

жавну владу, що визначається ними як "складова частина національної влади, котра використовується державним апаратом для досягнення власних цілей", сформували положення класичного реалізму щодо розширення власних інтересів державами залежно від збільшення власної влади, стверджуючи, що "держави роблять спроби розширення власних політичних інтересів за кордоном саме тоді, коли головні особи, відповідальні за прийняття рішень, відчувають відносно посилення державної влади та її впливу" [19, р. 35]. Як наслідок, можемо стверджувати, що в окремій часовій перспективі буде відбуватися подальший розвиток неокласичного реалізму, оскільки сема ця теорія охоплює як сферу історії дипломатії, так й сферу теорії міжнародних взаємовідносин, задовольняючи бажання більшості дослідників як щодо різноманітності, так й щодо певних правил [11, р. 10—11].

Важливим є й те, що неокласичний реалізм, за своєю суттю, виступає єдиною теоретичною основою для більшості дослідників, які є представниками реалізму, хоча різниці між ними насправді небагато [10, с. 15]. Прихильники такого підходу не лише активно дискутують, але й виступають не лише як теоретики, але й як радники сучасних політиків. Зокрема, Г. Кіссінджер, який обговорює еволюцію міжнародного світового порядку, посиляючись на вплив двох основних, на його погляд, тенденцій: переосмислення легітимності та значного балансу сил [12, р. 42].

Неокласичний реалізм взагалі можемо вважати компромісом між реалістами та лібералами, що визначають зовнішню політику як похідну внутрішньої політики. В неокласичному реалізмі прийнято виділяти три рівні причинно-наслідкових взаємозв'язків:

- незалежну змінну (зовнішнє середовище, система);

- втручальну змінну (державні інститути, взаємодія влади та суспільства, сприйняття та ідеологію);

- залежну змінну (зовнішню політику) [18, р. 13—14].

Відповідно основний фокус дослідження теорії неокласичного реалізму зосереджується на ролі внутрішніх змінних в структурі зовнішньої політики. За таких умов, зовнішня політика національної держави, в умовах глобалізації, все частіше формується відповідно до інтересів національних політичних еліт, які в світовому масштабі вдалися до формування нового наддержавного та наднаціонального політичного інституту — глобальної еліти, яка керує всім та всіма. Глобальна керуюча еліта, в особі глобального керуючого класу в сучасних національних державах, використовує інститут зовнішньої політики в якості інструменту захисту власних інтересів, що видаються за інтереси всієї держави, або всієї міжнародної спільноти. Вказане дозволяє говорити про формування нової соціально-філософської та політичної концепції, що є відображенням соціально-політичних інтересів глобальної керуючої еліти, а саме про глобальний конституціоналізм.

На думку деяких дослідників, глобальний конституціоналізм є системою знань соціально-філософського й політико-правового характеру, заснованою на фундаментальних загальносвітових демократичних цінностях відносно необхідності організації міждержавного, державного й суспільного життя в загальнопланетарно-

му масштабі відповідно до ідеологічної основи сучасного етапу розвитку світу, що обґрунтовує мінімізацію негативних наслідків розвитку сучасної системи шляхом експорту надлишків від центру до периферії, спирається на єдину систему розподілу праці в рамках світового ринку, спрямована на забезпечення розвитку світового фінансово-економічного базису та його суспільно-політичної надбудови, й здійснюється шляхом військово-політичного, фінансово-економічного, культурно-творчого та інформаційного поширення з світовому масштабі за допомогою нав'язування сформованих єдиних керуючих центрів регулювання й контролю за національною державою з метою захисту та просування фінансово-економічних інтересів та потреб [5, с. 28]. Вказана система знань в своїй основі має неоліберальні та неоконсервативні соціальні концепції, котрі на рубежі останніх століть почали зближуватися на фоні необхідності обґрунтування та підтримки своєї основної мети — збереження та розвиток світової системи як найбільш оптимальної на сучасному етапі розвитку людства соціально-економічної організації суспільства, що створюватиме відповідні умови для збереження влади та власності в руках глобальної політичної еліти.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, сучасні держави все більше переходять в стан функціональної трансформації в умовах глобалізації. Посилення взаємозалежності держав призводить до певної втрати ними окремих частин суверенітету й передачі їхніх повноважень новоствореним наддержавним структурам — вирішення лівової частки державних проблем, в тому числі питання колективної безпеки країн. Зміна функцій держави посилюється системними кризами світового порядку. За таких умов державі залишається виконувати не управлінські, а здебільшого координуючі функції в умовах глобалізації. Однак, для збереження суверенітету та цілісності, нівелювання негативного впливу глобалізації, держава повинна працювати над стабільністю та зростанням своєї ролі в глобалізаційному світі. Тому поява та формування нового підходу щодо формування зовнішньої політики національної держави в умовах глобалізації лише питання часу. Скоріш за все поява такого підходу буде необхідною умовою збереження цілісності й реалізації національних інтересів національної держави. За таких умов зовнішня політика буде взаємопов'язана з необхідністю активного залучення до різних форм міжнародного спілкування у межах новоствореної системи міжнародних взаємовідносин й глобального світового порядку. Крім того, зовнішня політика сучасної національної держави в умовах глобалізації буде здебільшого спрямована на захист та просування фінансово-економічних інтересів й потреб глобальної керуючої еліти за умов збереження нею влади та власності на території своєї національної держави. Як наслідок, збереження сучасної державності, незалежності та територіальної цілісності від претензій інших держав та міжнародних наддержавних утворень є можливою лише за умови проведення детального соціально-політичного аналізу сутності зовнішньої політики сучасних національних

держав. Вказане сприятиме вчасному виявленню та реагуванню на події та можливі негативні наслідки розвитку процесів глобалізації, їх вплив на національні держави, маючи на меті ефективне здійснення системних заходів щодо протидії вказаним тенденціям.

Література:

1. Андріяш В. І. Сучасні національні держави в умовах глобалізаційних процесів // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_5_5 (дата звернення 15.07.2024).
2. Андрущенко С. В. Україна в сучасному геополітичному середовищі: [монографія]. Київ: Логос, 2005. 286 с.
3. Вірковська А. А. Поняття та типологія національних інтересів в сучасній міжнародній економіці // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2011. Вип. IV (44). С. 80—86.
4. Ждамарова А. В. Зовнішня політика сучасної держави: основні підходи до визначення поняття // Науковий вісник Ужгородського національного університету. № 6. 2019. С. 72—78.
5. Львова Є. О. Глобальний конституціоналізм як мислення про конституційні цінності: quovadis? // Соціальний Калейдоскоп. 2022. № 2 (3—4). С. 27—39.
6. Павлова Л. І. Функціонування держави в умовах глобалізації: основні ризики та шляхи їх подолання // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін 2020. № 22 (27). URL: <https://sj.npu.edu.ua/index.php/pnsdp/article/view/853> (дата звернення 15.07.2024).
7. Седляр Ю. О., Ярошенко В. М. Зовнішня політика держав: теоретичні засади дослідження питання // Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. С. 184—190.
8. Ситник Г. П. Державне управління національної безпеки (теорія і практика). Київ: НАДУ, 2004. 408 с.
9. Харун О. А., Рожок Т. В. Національні інтереси в забезпеченні національної безпеки України // Електронний журнал: Економіка та суспільство. № 13. 2017. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/11> (дата звернення 15.07.2024).
10. Чарських І. Ю. Світопорядок, що змінюється, з поглядом на конкуруючі міжнародні теоретичні парадигми // Політикус: наук. журнал. 2021. № 2. С. 13—18.
11. Elman C., Elman M. F. Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries // International Security. Ed. 22. № 1. 1997. pp. 5—21.
12. Kissinger H. World Order: Reflections on the Characters of Nations and the Course of History. L.: Penguin Books, 2015. 420 p.
13. Moravcsik A. Taking Preferences Seriously. A Liberal Theory of International Politics // International Organization. № 51. Autumn 1997. P. 1.
14. Morgenthau H. Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace. New York. MacGraw-Hill, 1948. pp. 5—11.
15. Rose G. Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy // World Politics. № 51. № 1. 1998. P. 147.

16. Rosenau J. National Interest / J. Rosenau // International Encyclopedia of the Social Sciences. N.Y., 1968. Vol. 11. P. 34—40.

17. Waltz K. International Politics Is Not Foreign Policy // Security Studies. Ed. 6. № 1. 1996. P. 126.

18. Waltz K.N. Theory of World Politics. N.Y.: WGB/Mac-Graw-Hill, 1979. 250 p.

19. Zakaria F. From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1998. P. 14, 35, 42.

20. Zakaria F. Realism and Domestic Politics: A Review Essay // International Security. Ed. 17. № 1. 1992. P. 198.

References:

1. Andriash, V. (2013), "Modern national states in the conditions of globalization processes", Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, vol. 5, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2013_5_5 (Accessed 15 July 2024).

2. Andrushchenko, S. (2005) Ukraina v suchasnomu heopolitychnomu seredovyshchi: monohrafiia [Ukraine in the modern geopolitical environment: monograph], Kyiv, Ukraine.

3. Virkovska, A. (2011), "The concept and typology of national interests in the modern national economy", Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu, vol. IV (44), pp. 80—86.

4. Zhdamarova, A. (2019), "Foreign policy of the modern state: basic approaches to defining the concept", Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, vol. 6, pp. 72—78.

5. Lvova, Ye. (2022), "Global constitutionalism as thinking about constitutional values: quovadis?", Sotsialnyi Kaleidoskop, vol. 2 (3—4), pp. 27—39.

6. Pavlova, L. (2020), "Functioning of the state in the conditions of globalization: the main risks and ways to overcome them", Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriya 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin 2020, vol. 22 (27), available at: <https://sj.npu.edu.ua/index.php/pnspd/article/view/853> (Accessed 15 July 2024).

7. Sedliar, Yu. and Yaroshenko, V. (2023), "Foreign policy of states: theoretical foundations of the study of the issue", Aktualni problemy polityky, vol. 71, pp. 184—190.

8. Sytnyk, H. (2004), Derzhavne upravlinnia natsionalnoi bezpeky (teoriia i praktyka) [State Administration of National Security (theory and practice)]. Kyiv, Ukraine.

9. Kharun, O. and Rozhok, T. (2017), "National interests in providing national security of Ukraine", Elektronnyi zhurnal: Ekonomika ta suspilstvo, vol. 17, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/11> (Accessed 15 July 2024).

10. Charskykh, I. (2021), "The changing world order from the point of view of competing mainstream theoretical paradigms", Politykus: nauk. zhurnal, vol. 2, pp. 13—18.

11. Elman, C. and Elman, M. (1997) "Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries", International Security, vol. 22, no. 1, pp. 5—21.

12. Kissinger, H. (2015), World Order: Reflections on the Characters of Nations and the Course of History, Penguin Books, London, UK.

13. Moravcsik, A. (1997), "Taking Preferences Seriously. A Liberal Theory of International Politics", International Organization, vol. 51, P. 1.

14. Morgenthau, H. (1948), Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace, New York, MacGraw-Hill, USA.

15. Rose, G. (1998), "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", World Politics, vol. 51, P. 147.

16. Rosenau, J. (1968), "National Interest", International Encyclopedia of the Social Sciences, vol. 11, pp. 34—40.

17. Waltz, K. (1979), Theory of World Politics, WGB/Mac-Graw-Hill, N.Y., USA.

18. Waltz, K. (1996), "International Politics Is Not Foreign Policy", Security Studies, vol. 1, pp. 120—126.

19. Zakaria, F. (1992), "Realism and Domestic Politics: A Review Essay", International Security, vol. 1, P. 198.

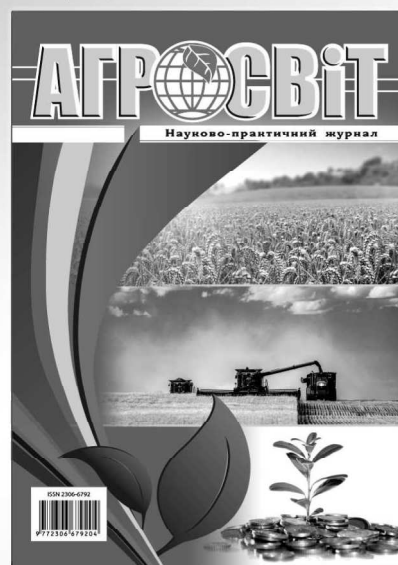
20. Zakaria, F. (1998), From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World Role, Princeton University Press, Princeton, USA.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2024 р.

АГРОСВІТ

<https://nayka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847



Виходить 24 рази на рік

**Журнал включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)**

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292